

Proposta didàctica

Anna Gascón

Estellés, de mà en mà

Antologia

per Francesc Anyó i Borja Penalba

 onadaedicions

IMPRESINDIBLES, 2

1. NOTES PER AL PROFESSORAT

Aquesta guia de lectura pretén ser una eina de treball que acompanye l'alumnat en el procés de lectura i l'ajude a descobrir —o redescobrir— el poeta Vicent Andrés Estellés, però també l'ajude a comprendre aquesta antologia vertebrada per l'univers sonor de Francesc Anyó i Borja Penalba. Vol ser oberta, flexible, motivadora i generadora d'altres propostes.

Està plantejada des dels tres moments de lectura;

La predicció. El moment inicial, previ a la lectura. És el moment de fer les prediccions, de mirar i plantejar-se què pots trobar a dins d'aquelles pàgines i de posar en marxa els coneixements previs de lectors i lectores. Les activitats són ràpides en general i, en molts casos, preparades per desenvolupar les habilitats orals.

El viatge. El moment de lectura, la concreció. El viatge a través dels poemes i de les pistes de l'àudio. És el moment d'aplicar coneixements i aprendre'n de nous. Les activitats treballen bàsicament les habilitats escrites, de comprensió i expressió i estan organitzades amb diversos nivells de complexitat.

Nous itineraris. El moment de producció després de la lectura. Els nous camins, les noves destinacions, la creació. L'alumnat, junt amb vosaltres, podrà elaborar uns itineraris de viatge a partir d'allò après. Prenen importància en aquest apartat les eines TIC i el desenvolupament de les competències de producció lingüística i artística, l'aprenentatge col·laboratiu, social i ciutadà.

La guia està ideada perquè cadascun de vosaltres, educador o educadora, segons els vostres objectius, el nivell curricular i els interessos de l'alumnat, pugueu recórrer les propostes i feu la selecció d'aquelles que us siguin més útils, més engrescadores o aporten més autonomia a l'alumnat. Com a orientació, les activitats estan marcades amb un, dos o tres símbols, segons els nivells de complexitat i d'habilitat a desenvolupar en l'alumnat.

Per acabar, al final de les activitats de creació hi ha dues propostes de rúbriques. Són rúbriques orientatives que podeu utilitzar exactament o ajustar-les a les vostres necessitats: simplificar-les per als primers cursos o alumnat "aprenent" o ampliar-les per a l'alumnat més entrenat. És interessant, tam-

bé, que les utilitzeu com a element de guia —o reflexió— per consensuar amb el vostre alumnat els elements que han de tenir en compte i elaborar col·lectivament la rúbrica de cada grup.

2. NOTES PER A LES LECTORES I ELS LECTORS

Tens a les mans un projecte especial, vertebrat per la música i la veu. Millor dit, les veus: la del poeta, Vicent Andrés Estellés; la de l'actor i rapsoda, Francesc Anyó, i la del músic, Borja Penalba. Un projecte que començà com un espectacle i ha acabat com un llibre, que és el que ara tens a les mans.

Els autors del llibre us proposen un viatge per l'univers estellesià, i ara és el moment d'iniciar-lo. Deixeu-vos acompanyar per aquestes propostes i apreneu molt, tot el que pugueu: allò que apreneu formarà part ja per sempre de la vostra "enciclopèdia" cultural i personal, més enllà dels coneixements que necessitareu per aprovar un examen o obtenir una bona nota. Per això, sobretot gaudiu dels versos, tanqueu els ulls i deixeu-vos seduir pels sons.

Anem, doncs, per feina.

3. LES PREDICCIONS

Mira bé el llibre. Mira la coberta atentament. Sobre els colors negre i roig, colors ben simbòlics, hi ha el títol: *Estellés, de mà en mà. Antologia*.

1a predicció: ***Estellés: de mà en mà***

De mà en mà és una frase feta que significa "passar el poder d'un a altre successivament".

- ▶ Què creus que vol dir amb referència a Estellés? Inventa un altre títol amb la mateixa estructura (nom de l'autor: frase feta). Canvia molt el significat?
- ▶ Coneixes altres frases fetes amb la paraula *mà*? Escriu-ne cinc amb la paraula *mà*. Pots consultar <http://www.avl.gva.es/dnv>, on hi ha recollides més de 100!

- ▶ Què creus que volen dir els autors de l'antologia amb eixe títol? Redacta en un parell de línies la teua idea.
- ▶ Si encara no saps qui és Vicent Andrés Estellés és el moment que preguntes al teu professor o professora o busques la informació al llibre de classe, a la biblioteca del teu centre o a Internet (<http://www.fundacioestelles.org>).

2a predicció

Mira detingudament la imatge de la coberta: no hi ha cap element deixat a l'atzar o a la casualitat.

- ▶ Fixa't en els colors que hi predominen, de nou. Què signifiquen? Què et suggereixen?
- ▶ I els personatges. Saps qui són? Què estan fent? Per què ho fan? De qui és el retrat que presideix el centre de la fotografia?
- ▶ Fes un llista, com més completa millor, amb tots els objectes de la fotografia.
Per què creus que els hi han posat? Penses que tenen algun significat? Per què hi ha un instrument de música en primer pla?
- ▶ Escriu una descripció de la imatge, com més detallada millor. Ordena-la al teu gust: des d'un pla general fins a un primer pla, el detall. O a l'inrevés, tot començant per un detall vés ampliant el camp de visió/mirada fins arribar a un pla general, global.
- ▶ Escriu un diàleg entre els dos personatges de la imatge. Posa'ls nom. De què parlen, són amics? Imagina que citen, en aquest diàleg, el personatge del quadre. Què en diuen?

3a predicció

Obri el llibre tranquil·lament. Hi trobaràs un CD. Pots escoltar-lo ara o esperar-te. Decideix.

Si no pots esperar per curiositat o de ganes, posa't l'àudio però no te'n vages d'ací.

Si decideixes esperar, continua fullejant les pàgines: no és un llibre molt gros, com veus.

Té, a més dels textos, unes imatges que pertanyen a les càpsules poètiques que acompanyen la proposta. En aquestes imatges apareixen personatges del teatre i la música coneguts de la nostra cultura en companyia dels autors de l'antologia i una consigna "Estellés és...".

- Visita la pàgina <http://mademaenma.blogspot.com.es/p/capsules.html> i organitza la graella de manera correcta.

Estellés és...

Viure	Epitafis /poseu-me les ulleres	Sergi López
Humor	Testimoni d'Horaci	Reugenio
Passió	M'estime molt el meu país	Joel Joan/Anna Sahun
Música	M'has dit que vols saber la meua edat	Al Tall
Amor	Al meu amor no li falta	G. Pasqual, A. Garrigós, F. Torrent
Terra	T'estime rosa fina	R. Pastor, M. Molins
Sensualitat	Quan l'amor	Quimi Portet
Sexe	Passió per Ausiàs March	Feliu Ventura
2.0	Els amants	Roc Casagran
Immortal	Refregaràs el cos...	Paco Alegre/J.M. Casany
Estellés	No et limites a contemplar...	Estellés/Carmina
De mà en mà	No hi havia a València dos cames com les teues	Pilar Almeria

- Coneixes les persones que apareixen a les càpsules? Busca informació sobre ells i elles. A què es dediquen?

- Vols jugar? Busca l'element comú que apareix en totes les càpsules i que també és a la imatge de portada. Ja el saps?

4. EL VIATGE. “¿TU NO HAS ESTAT MAI A CALCUTA?”

I ara comencem el viatge a través de l'univers sonor. Univers sonor del món d'Estellés, però també dels antologuistes.

4.1 La mort

“jo tinc una Mort petita” (poema 2)

★ **Silencis** comença amb un **epitafi**. Saps què és?

▶ Busca al diccionari el seu significat i digues per què creus que titula Estellés així el poema. Li posaries un altre títol? Quin?

Hi ha en aquesta part quatre epitafis més.

▶ Què trobes en comú entre ells, al marge del tema de la mort?

▶ Estan escrits tots en segona persona (tu). És sempre la mateixa “persona poètica” eixe “tu”? A qui van dirigits? De qui creus que parlen?

Epitafi XXI:

Epitafi XVII:

Epitafi I:

Epitafi IV:

Epitafi VII:

★★ Llig el poema “D'un en un se n'isqueren els difunts” (4).

▶ De quina composició poètica es tracta?

- a) Tercet
- b) Sonet
- c) Romanç

▶ Amida els versos del poema.

Recorda que en la nostra llengua es compten les síl·labes —s'amiden— fins a l'última síl·laba tònica. Recorda, també, que els versos que acaben en paraula plana són anomenats femenins —i no hem de comptar l'última!— i que els versos que acaben en paraula aguda són anomenats masculins.

No oblidés aplicar els coneixements sobre els fenòmens fonètics de contacte: la **sinalefa** o unió en un sol colp de veu de l'última vocal amb la primera de la paraula següent (“**i** es concentraren” v. 3) i l'**elisió** o emmudiment d'una de les dues vocals en contacte (“**va** apercebre” v. 9).

D'un-en-un se-n'ís-que-ren-els-di-funts = 10

► Resumeix breument el contingut del poema:

Estrofa 1:

Estrofa 2:

Estrofa 3:

Estrofa 4:

► Per acabar, posa-hi un títol.

★★★ Llig els poemes “No et moriràs” (71) i “Em posareu” (86).

Tots dos enfoquen la mort de manera ben diferent, tot i que tenen certs elements comuns, que ara analitzaràs:

- Quins temps verbals hi predominen? En quina persona?
- Saps quin n'és el referent del primer? Com ho has sabut? Una pista, si encara no ho saps: busca informació sobre “El Pardo”.
- A qui es dirigeix el poeta en el següent poema?
- Sabries definir les intencions de l'autor en cada poema? Creus que és la mateixa?
- Com tracta la mort en cadascun dels poemes?
- Sintetitza els poemes amb un títol.

- Per acabar: tria un dels dos poemes i redacta un breu comentari sobre ell: el tema, l'estructura poètica (estrofa, mètrica, recursos...). Les qüestions anteriors et serviran d'ajuda.

4.2 La guerra i la postguerra

“Els anys de la postguerra foren uns anys amargs” (poema 6)

- ▶ Escolta la pista 3 del CD. Correspon als textos 9 i 10 del llibre.
- ★ Els dos textos recitats pertanyen al *Quadern de 1962* i estan escrits, formalment, en prosa, però si escoltes amb atenció, semblen poemes, tant pel rime com per l'ús de figures retòriques.
- ▶ Sabries identificar aquestes figures retòriques? Uneix cada lletra amb el número corresponent.

a	com les bandades dels violins	1	metàfora
b	una esquerda un arrap una nafra	2	enumeració
c	un cel de primera comunió	3	metàfora
d	sinistres violins endolats	4	comparació

- ★ La cançó que canta Borja Penalba és una cançó coneguda de Lluís Llach, *Cançó sense nom*.
- ▶ Coneixes Lluís Llach? Busca informació sobre ell i sobre la data de publicació de la cançó. És una data important? Aquestes són unes estrofes de la cançó:

On vas amb les banderes i avions
i tot el cercle de canons
que apuntes al meu poble?

On vas amb la vergonya per galó
i en el fusell, hi dus la por
que apuntes al meu poble?

On vas quan ja l'infant
no vol jugar

perquè el carrer
vessa de sang
i ets tu qui l'omples?
On vas quan ja l'infant
no pot mirar
ni el blau del mar
ni aquell cel blau,
i ets tu qui el borres?

- De què parla la cançó? Està escrita en segona persona, a qui li parla?
- Elabora una hipòtesi: Per què els autors de l'antologia han triat aquesta cançó per introduir el text d'Estellés? Redacta un text breu on argumentes la teua opinió.

★★ Una característica d'aquests fragments és la manca de signes de puntuació i de majúscules. Pots dir quin efecte produeix? Quina creus que pot ser la intenció del poeta?

Evidentment, a la recitació s'hi han afegit. Escolta-la atentament i torna a escriure el text:

- a) amb els signes de puntuació que consideres adients.
- b) amb les majúscules normatives.
- c) amb una estructura versual a partir del ritme. Recorda que no sempre han de coincidir els signes de puntuació amb les pauses poètiques.

com les bandades dels violins que navegaven pel crepuscle sobre les cases miserables. aquella casa tenia de dalt a baix una esquerdada un arrap una nafra. és que va caure-li al costat una bomba. eren aquells dies de la guerra sap. aleshores encara vivies tu en el teu poble. collies les floretes anònimes dels marges et menjaves les móres negres d'esbarzer. el teu cel car era un cel ben teu no el pertorbaven els avions ni les sirenes. era encara un cel de primera comunió no com aquest altre cel de la ciutat. no et parle d'aquell cel de la guerra. et parle mira vine d'aquest cel dels pobres perquè hi ha un cel dels pobres. no no em clave en bucs de teologies. parle d'allò que es veu d'allò que veus des del teu balcó darrere els vidres en deixar de brodar inicials i mirar el carrer. el cel aquest cel que veus no és aquell cel de la teua infantesa ni aquell cel de la guerra. aquest és el cel nostre. és el cel dels pobres què hi hem de fer. t'has punxat amb l'agulla i breument i distreta et xucles el dit.

★★★ Escolta la pista 6 del CD i llig el poema "Per exemple" (6).

La cançó que canta Borja Penalba és *Corrandes de l'exili*, del poeta Joan Oliver (Pere Quart). Fou un dels grans poetes en la nostra llengua que hagué de marxar a l'exili (França i després Xile) després de la Guerra Civil.

Busca informació sobre aquest autor i compara la seua trajectòria vital i literària amb la de V. A Estellés. Escriu un text expositiu sobre les diferents vivències que provocà la desfeta de la guerra i com va afectar a la producció poètica d'ambdós autors.

Per acabar, pots escoltar les diverses versions del poema que fan Ovidi Montllor, Lluís Llach o Sílvia Pérez Cruz.

4.3 L'evocació, el record

"i recordar calcuta

i dir

¿tu no has estat mai en calcuta?"

(poema 58)

★ Llig el poema "Cant de Vicent" (21).

► Pregunta en casa o busca al diccionari aquestes paraules, ja que moltes fan referència a un món que pràcticament ja no existeix i és possible que desconegues:

- El comú:
- Les prades de la teulada:
- Els fumerals:
- El cossiòl:
- L'adjutori:

► Analitza mètricament el poema:

- Estrofa:
- Rima:
- Mesura dels versos:
- Ritme:

- ▶ Quin n'és el tema principal?
- ▶ Marca els versos narratius, descriptius, lírics. Quin to predomina en el poema?
- ▶ El poema es titula "Cant de Vicent" per alguna raó. Posa-li ritme de rap i improvisa alguna altra estrofa. Busca una base musical —a Internet en trobaràs— i... A cantar!

★★ A la secció dels **Sospirs** s'han seleccionat 9 poemes" d'evocació, de records, d'imatges, de paisatge. De vida, en definitiva". Els temes (els objectes o les persones) evocats són diversos, com diversos els estils i les formes poètiques.

Després de llegir-los, completa la graella amb la informació que calga:

Poema	Títol/primer vers	Motiu temàtic principal	Composició poètica
20			
21	Cant de Vicent	Autobiografia	
22			
23			Prosa
24			
25		L'ofici familiar: forner	
26			
27		La posteritat del poeta	

28			Estrofa única de 17 versos, de versos HEXASÍL·LABS
29			

★★★ Com saps, el poema “Cant de Vicent” és totalment autobiogràfic, com molts dels poemes de V. A. Estellés. Busca un altre poema del llibre (per exemple, el 15 o el 25) i compara’ls temàticament (parlen del mateix univers vivencial?, tenen un to semblant o totalment distint...?) i formalment (estrofisme, recursos...).

Redacta un text on justifiques la necessitat del poeta de contar aquestes coses, què és el que el motiva. Ajuda’t, si ho necessites, de la biografia de l’autor que vas buscar a les activitats del principi.

4.4 Escriure

“voldria escriure, ara, un amable poema” (poema 47)

L’escriptura com a procés, com a necessitat vital, quasi com a manament és un altre dels tòpics d’Estellés.

★ Fes una cerca al llibre de poemes que giren al voltant de l’escriptura poètica. Elabora una llista i mira de classificar-los temporalment. Necessitaràs consultar l’índex per saber l’obra a la qual pertanyen i consultar la biobibliografia d’Estellés.

► Tenen tots la mateixa finalitat? I el mateix to?

★★ Malgrat la confessió del poeta “he deixat de comptar les síl·labes” (poema 64) no hi ha res deixat a la casualitat “literària” en la poesia d’Estellés. Para atenció i no et deixes enganyar per l’aparent senzillesa dels poemes.

► Llig de nou els poemes “Lluite amb els mots” (46) i “Voldria escriure, ara, un amable poema” (47). Com pots observar són molt distints quant al to i l’estil.

- ▶ Amida alguns del versos, a l'atzar. Quantes síl·labes tenen?

Alerta amb els fenòmens fonètics. Recorda, també, que als versos alexandrins la cesura 6+6 obliga a amidar el final del primer hemistiqui com si fos un final de vers, és a dir, fins l'última síl·laba tònica.

- Lluite amb els mots:
- Voldria escriure:

- ▶ Busca un exemple al poema 46 de:

- comparació:
- metàfora:
- al·literació:
- anàfora:
- hipèrbole:

- ▶ Amb què compara els mots en el poema?

- ▶ El poema 47 té altra mena de recursos. Pots identificar-los?

- “segons crec o m’ha dit el veí del costat” (v. 3), “ja se sap el que són les coses d’aquest món...” (v. 9):
- He perdut el costum (v. 8 i v. 10), “és possible” (v. 11 i v. 12):
- “amable” (diversos versos):

Quina sensació provoca aquesta manera d’escriure el poema?

★★★ Com has vist, l’aparença de senzillesa d’Estellés és només això, aparença. Darrere els temes i els poemes creats amb un llenguatge sovint quotidià, col·loquial, hi ha una cultura literària profunda i extensa, des dels autors clàssics —Ovidi, Horaci— fins als poetes coetanis, com Salvador Espriu.

- ▶ Escolta, si no ho has fet encara, la càpsula “Estellés és Estellés” i llig el poema 26. En ell ret homenatge a alguns dels escriptors més importants de la nostra tradició literària.

- Qui són?

- Què en saps dir? Busca informació de cadascun d'ells i elabora una breu antologia amb alguns dels poemes que, segons tu, haurien agradat més a Estellés.

4.5 El món emotiu

“escolte amb aquells amors meus hauria pogut escriure’s una novel·la”

(poema 61)

És conegut —i reconegut— que l’amor “esdevé el moll de l’espina de tota la seva lírica, en una gamma diversa de sensacions: des del sexe directament expressat fins a les manifestacions més sofisticades del desig o fins als sentiments més estrictament espiritualitzats”.¹ Amor, doncs, a la família, a la dona, al seu poble, a la seua pàtria, a la seua llengua. A la vida. Amor i erotisme. Amor i tendresa. Amor.

- ★ Busca al llibre cinc poemes d’amor, i classifica’ls segons el tipus d’amor que et proposem. A l’últim quadre de la graella comenta breument perquè l’has triat.

Tipologia “amorosa”	Poema	Secció del llibre	Comentari personal
Amor familiar			
Amor conjugal			
Erotisme i sensualitat			
Amor a la terra			
Amor a la vida			
Amor a les coses quotidianes			

Si hagueres de triar-ne un, amb quin et quedaries? Per què?

1 Vicent Salvador, citat a “VAE, cronista de records i d’esperances”, material didàctic de l’AVC.

★★ Llig el poema “La barcarola” (59).

- Busca informació sobre la composició poètica “barcarola” i justifica el títol del poema amb el seu contingut. Li canviaries el títol?
- Analitza’n la mètrica i la rima. Són iguals tots els versos?
- Al vers “Un nom novell com un anell” repeteix alguns sons. Quins són? Com es diu aquest recurs? Busca un altre vers —en aquest poema o en altres— amb el mateix recurs.
- “Quan l’amor ens omple la vida”: sabries identificar el recurs literari?
- Fixa’t en les paraules del poema. Morfològicament, quina categoria gramatical hi predomina? Per què?
- Redacta un breu comentari on expliques el tema i els motius secundaris del poema. Recorda que cal argumentar convenientment cada afirmació.

★★★ Segurament “Els amants” (43) és un dels poemes més coneguts i estimats d’Estellés. El coneixes, no?

Llig-lo de nou i escolta’l. Fes el mateix amb la “Sonata d’Isabel” (24) i “Episodi V” (33).

Les actituds líriques són el punt de vista de l’emissor respecte d’allò que diu (el missatge) i correspon a la figura del narrador en la narrativa. Cal tenir clar que la **veu poètica** no s’ha de confondre amb l’autor real.

Recorda:

jo líric: la 1a persona absoluta

- no identificable amb el poeta (o sí?): Suetoni (50)
- identificable amb el poeta: “El meu pare era ‘de l’horta” (23)
- jo plural: marca de multiplicitat.
  - poeta com a col·lectivitat: “Hem de lluitar, hem de manar: manem!” (70)
  - inclusiu: “però no ens matem nosaltres no ens morim nosaltres” (64)

tu líric: persona a qui està dirigit el poema

- personatge dialògic: “Poble meu, poble meu, perquè has cregut” (65)
- desdoblemant del jo: Propietats de la pena (85)

Subjecte líric: la tercera persona

- Retrat o descripció: “Aquell home amb fama” (52)
- Narració. El poema té un aire més èpic que líric: “Cançó de la rosa de paper” (84).

- Analitza les actituds líriques dels tres poemes i completa la taula comparativa.

	Veü poètica	Marques gramaticals: pronoms, verbs...
Sonata d'Isabel		
Els amants		
Episodi V. La guitarra		

- Creus que els tres poemes parlen de la mateixa persona? Per què? Justifica breument la teua resposta, però vigila!, no et deixes dur per la primera lectura.
- I a partir de la informació extreta, dels teus coneixements previs o de la cerca d'informació, elabora un text on expliques l'actitud lírica en Vicent Andrés Estellés i la justifiques amb relació a l'època que va viure.

5. ELS NOUS ITINERARIS

Ja has llegit el llibre, has escoltat o has vist els poemes que han triat els antòlogues. Ara et toca a tu.

5.1 Itinerari 1: poeta

"Si escriguesses podries / condemnar-te o salvar-te, ai, mare" (poema 45)

Has escrit mai versos? És una tasca difícil, fins i tot per a V. A Estellés:

"Lluite amb els mots desesperadament" (poema 46)

"he deixat de comptar les síl·labes" (poema 64)

És difícil, però no impossible. Ara t'iniciaràs, en cas que no ho hages fet ja, en el món de la poesia.

I. El record evocat

L'evocació és un dels mecanismes de creació literària més potent i, com pots veure, molt utilitzat per Estellés, a qui se li diu "poeta de records":

"Tot ho recorde, ho pense, ho rememore, ho visc." (poema 65)

"Tot ho recorde mentre vas estenent la roba" (Els amants, 43)

Fem una prova per veure si et pot servir per escriure el teu poema.

Pensa en el soroll. Concentra't en els sorolls que t'envolten ara mateix. Sorolls o música? Pensa en el matí: el soroll del despertador, de l'aigua de la dutxa, de la cafetera, els passos de cada membre de la teua família...

Amb un esforç més, pensa en despús-ahir, i en l'anterior, en els sorolls que t'hi acompanyen com a rutina. Afegeix, ara, una sensació, una emoció; juga, també, amb sabors, colors i olors. El soroll de l'aixeta de la dutxa et sembla trist o alegre, fresc o feixuc... La música del despertador? Pots, si la memòria et deixa, anar a la infantesa i recuperar algun so que t'haja deixat record.

Escriu en un full dues columnes i apunta-hi totes aquestes coses: en una columna, els sorolls; en l'altra, les emocions, les sensacions, amb qui o amb què estan relacionats.

És el moment de donar-li forma. Busca les paraules adequades, recorda que pots utilitzar el diccionari!

Desmunta les columnes i juga a donar-los un ordre, com si fos un trencaclosques, amb paciència. Imagina figures retòriques: comparacions, metàfores, hipèrboles, sinècdokes...

I si els sorolls "no et motiven", prova de buscar músiques, o menjars (sabors), o olors...

Però escriu:

"Tot ho recorde, ho pense, ho rememore, ho visc."

II. Estructura paral·lela

Poema 22

Jo he amat els meus pares, he amat els meus germans,
he amat la meua filla, he amat la meua dona,

he amat el meu ofici, he amat la meua casa,
he amat el meu carrer, com he amat el meu poble

i...

Fixa't com estan construïts els versos (versos alexandrins, 6+6) i en l'estructura paral·lela del poema, que els dóna un ritme especial. En principi, sembla com una llarga llista de les coses que ama el poeta, però, a poc a poc, va introduint uns mínims canvis que fan que el poema vaja avançant temàticament d'allò més pròxim al poeta a allò més general, a totes les coses, i que adquireisca un significat especial quan passa d'"he amat" a "he pecat".

Fes una llista de les coses que estimes, que t'agraden, que desitges i torna a llegir el poema 22. Ordena-la i dóna-li sentit. Pensa un vers final que sorprenja, o provoqe. Després, escriu el teu poema.

III. Escriitura automàtica

I per acabar, llig el poema 60.

L'escriitura automàtica és una tècnica avantguardista desenvolupada per André Breton, a principis del segle xx,² que pretenia reproduir el funcionament del pensament. Amb aquesta escriitura "fluïda" es pretenia alliberar la creativitat, sense les censures internes que genera el subconscient.

Ho vols provar?

Agafa paper i llapis, o un teclat. I comença a escriure sense cap mena de censura. Deixa fluir el teu pensament a través de l'escriitura. Escriu un pensament, la idea que et ve al cap, la imatge, sense pensar-hi massa, com et passe pel cap. En aquesta tècnica, el signes de puntuació o la coherència no tenen la importància que tenen en la resta dels escrits. Pots generar una llista de sensacions automàtiques. Després, intenta compondre'ls en versos irregulars, sense rima. Pots jugar amb la disposició pictòrica del poema en l'espai.

No tingues por, te n'eixiràs!

---

2 L'any 1924 André Breton va publicar el Primer Manifest del Surrealisme.

5.2 Itinerari 2: rapsoda

*“Cante l’amor i les parelles
Que viuen, beuen i se’n van.
Cante un amor de contraban.”*

(poema 73)

Prepara un recital, individual o col·lectiu.

El primer pas serà triar un poema que t’agradi. En cas de decidir un recital grupal, mireu de buscar aquells poemes que us resulten més significatius o podeu decidir una temàtica concreta. Es tractaria, en aquest últim cas, de fer una nova antologia de l’antologia.

Una vegada fet aquest primer pas, llig o llegiu el poema tantes vegades com siga necessari per tal d’entendre’l perfectament i connectar amb les emocions o els sentiments que el poeta ha volgut transmetre; pots afegir-ne també les que et suggereixen a tu: és així com s’enriqueixen els poemes.

Treball de la veu

Comença, ara, la segona part, el treball d’oralització i posada en escena. Recorda que la veu ha d’assegurar l’audició a tota la sala o aula; per això, has de vocalitzar amb consciència dels sons, respirar de manera correcta per projectar la veu a tots els racons.

Un bon joc per practicar la lectura és fer diverses lectures del poema: en veu baixa, a cau d’orella, com si cantares un rap o com si estigueres fent tu una classe. Pots llegir rient, plorant, cridant o amb orgull. Pronunciant només les consonants o només les vocals, allargant les rrrrr o les sssss... Es tracta, ara, de jugar.

Prepara un esquema amb el text poètic i marca-hi els moments de:

- Elevar el to de veu o els canvis de ritme.
- Disminuir el ritme o baixar el to.
- Parar-te i respirar. Recorda que hi ha dos tipus de pausa: la versual i la cesura.
- Enllaçar amb el vers següent: els encavallaments.

Treball corporal

Bé. Només queda la part de posada en escena. La tasca no és senzilla, entra en funció el cos, que ha d’encarnar la paraula, el so.

Com a consells per al moment del recital:

- No t'amagues darrere del paper.
- Mira de memoritzar el poema per poder alçar la vista a l'auditori de tant en tant.
- Respira en les pauses marcades.
- Vocalitza, parla clar. No córregues.
- Ajuda't amb el gest, però sense exagerar.
- Adreça't a tot l'auditori.

Pots utilitzar aquesta plantilla per preparar el recital (rúbrica de recitació de poema).

		Bo 2	Regular 1	Deficient 0	Observacions
Veu	Fluïdesa	La lectura és perfectament fluïda, i s'ajusta a les diferents parts del poema.	La major part de la lectura és fluïda.	La lectura és fragmentada i entretallada.	
	Ritme	Ritme adequat, sense vacil·lacions ni interrupcions significatives.	Bon ritme en general, però amb alguna vacil·lació o interrupció.	Sense ritme o amb ritme dissonant, amb vacil·lacions freqüents.	
	Projecció de la veu	La veu és forta i clara, projectada correctament, i s'escolta en tot l'espai.	En alguns moments no projecta la veu, o baixa la potència.	El volum de la veu és insuficient, no arriba a l'auditori.	
	Vocalització	Vocalitza correctament durant tot el poema, se li entén a la perfecció.	Vocalitza bé, encara que a vegades no se li entén correctament.	No vocalitza, la qual cosa dificulta la comprensió del poema.	

Cos	Posició i postura	Manté una posició corporal correcta, sense moviments exagerats ni tics nerviosos.	Manté una posició correcta en general, encara que a vegades realitze algun moviment o gest no controlat.	La posició i la postura no són les adequades: cames creuades, moviments nerviosos de cames o peus, "ball", no es manté.	
	Actitud	Té una actitud segura respecte de la lectura. No s'amaga darrere el paper. Estableix contacte visual amb el públic.	Té una actitud segura quasi sempre, tot i que en alguns moments pot aparentar confusió o vacil·lació.	La seua actitud és en tot moment insegura. S'amaga darrere el paper. Vacil·la, es perd en la lectura.	
Elements extra-textuals	Música	La selecció musical s'ajusta perfectament al to i l'emoció del poema, els potencia.	La selecció musical s'ajusta en general al to i l'emoció del poema, encara que no sempre.	No hi ha elements musicals o els que hi ha no s'adeqüen al contingut i la intenció del poeta.	
	Elements visuals: projecció imatges, il·luminació, objectes....	Hi ha elements visuals que potencien el valor de la paraula poètica.	Hi ha elements visuals, encara que no sempre s'ajusten al poema.	No hi ha elements visuals, o els que hi ha no tenen cap relació amb el poema.	

5.3 Itinerari 3: audiovisual

"Sóc d'un poble de l'horta i he viscut el combat" (poema 66)

Per acabar, et proposem la realització d'un **videolit**. No t'espantes, no és molt complicat!

Un *videolit* (<http://www.videolit.org>) és una càpsula audiovisual breu, de 3 a 5 minuts de durada, basada en un text literari. Inclou, normalment, imatges en moviment, una música adequada al tema i la recitació del poema o el poema escrit. Per elaborar-lo no necessita un programari especial, serveix Windows Media, Powerpoint, PhotoStory3...

El primer que has de fer és triar un poema suggerent, amb imatges literàries potents o que t'emocione. Analitza les figures poètiques que et proposa el poeta (metàfores, símbols, sinestèsies...) i trasllada-les a imatges (pots recórrer a bancs d'imatges lliures de drets d'Internet, o imatges pròpies que faces per al poema).

Prepara, d'altra banda, la recitació tot seguint les pautes de la proposta sonora anterior.

Ja ho tens?

Ara concentra't en el *videolit*.

Primer, caldrà que faces una cerca per la xarxa "videolit Estellés", on en trobaràs alguns exemples. Com més en mires, millor.

Després, has de prendre algunes decisions:

- la intenció: què vols comunicar i a qui (el receptor).
- el to (segons el poema: alegre, trist, enyoradís, melangiós, evocador...) et durà a la tria de les imatges (hi ha a la xarxa imatges lliures de drets) i de la música (recorda citar la procedència als títols de crèdit).
- el programa que utilitzaràs. Pots fer un *videolit* col·laboratiu amb altres companys o companyes si no et consideres massa "tècnic/a".

Una vegada preses aquestes decisions, és recomanable que elabores un guió gràfic (*storyboard*) on planifiques el *videolit*. I ja ho tens.

Obri l'ordinador i el programa. Grava la veu, munta les imatges, posa-hi una portada on indiquis el nom del poema, l'autor o autora i el teu nom. També afegeix títols de crèdit al final, on indiquis la procedència de les imatges i la música, el nom del teu centre i algunes de les indicacions que et demane el teu professor o professora.

I genera el vídeo!

N'estàs satisfet, satisfeta? Puja'l a Youtube i compartix-lo amb *mademaenma@gmail.com*. Trobaràs un espai on mostrar-lo al món!

Rúbrica del *videolit*

Aspectes a valorar		2	1	0	Observacions
Estructura	Portada	Conté la informació referida al títol+autor del poema (V.A.Estellés) i autor o autora del <i>videolit</i> .	Té una portada, però hi falta alguna de les informacions demanades.	No té portada.	
	Títols de crèdit	Conté la informació referida a: procedència/ autoria de les imatges i la música, programari, curs, centre educatiu.	Conté la major part de la informació, però hi falten algunes dades.	Té molt poca o cap informació.	
	Imatges	Tenen bona qualitat i encaixen amb el contingut del poema. Tenen coherència estètica i temàtica.	La qualitat en general és correcta, però algunes imatges es veuen borroses o no tenen relació amb el poema.	La qualitat és deficient en general. No tenen cap relació amb el contingut del poema.	
	Veü i prosòdia	Bona dicció i entonació ajustada a la intenció del poema.	Dicció correcta, amb algunes errades fonètiques (ensordiment de consonants, tancaments vocàlics...)	Dicció poc normativa, per castellanitzada o massa col·loquial. Entonació poc ajustada al poema.	

	Banda sonora	Coordina- da amb les imatges, amplia/ emfatitza el contingut emocional del poema. S'ajusta per- fectament amb l'àudio de veu.	Coordina- da amb imat- ges i veu en general, encara que en alguns moments es desajusten.	No és adient al contingut del poema, està desco- ordinada amb les imatges i massa alta/ massa bai- xa. No hi ha música.	
	Text	Llegible, ajustat al ritme de les imatges i coordinat amb la veu. Correcte ortogràfica- ment.	Llegible en general, en- cara que en alguna oca- sió es desco- ordine o no siga llegible. S'accepten dos o tres errades orto- gràfiques.	Poc llegible (color, con- trast, excés de velocitat). Descoordi- nat. Més de tres errades ortogràfi- ques. No hi ha text.	
Valoració general	Emoció i interés	Aconse- gueix gene- rar interès i emoció en el receptor. És original.	Aconse- gueix gene- rar interès, encara que alguna ve- gada es fa pesat.	Avorreix, és massa lent i no desperta cap interès, ja siga per la tria d'imat- ges, la veu o la música.	

Proposta didàctica

Anna Gascón

Estellés, de mà en mà

Francesc Anyó i Borja Penalba

Us proposem un viatge per l'apassionat i apassionant univers estellesià. Un univers concret i precís, dolç, amarg, alegre, tràgic, divertit, dramàtic, sorneguer, culte, malparlat... Estellés, entre paraules tendres i paraules obscenes, acarona, colpeix, grata, arrapa... Estellés ens conta històries comptant les síl·labes, sense comptar-les, cantant cançons... Estellés s'estima molt la vida i se l'estima amb el seu nom petit sempre en minúscula.

Imprescindibles, 2

ISBN: 978-84-15896-34-0

 onadaeducacio.com

atencio@onadaeducacio.com

Plaça de l'Ajuntament, Local 3 • 12580 Benicarló • 964 47 46 41